

обставини (карантин, температурний режим тощо). В поданому орієнтирі для календарного планування передбачено 5 резервних годин.

Вчитель також самостійно обирає позапрограмовий зміст. Теми можна взяти із запропонованих у програмі або дібрати самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Підручник містить матеріал для ознайомлення із діагоналлю прямокутника (квадрата), поверхнею паралелепіпеда (куба), класифікацією трикутників за кутами, одиницею місткості – мілілітром. Зауважимо, що результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ В 4 КЛАСІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Надія Бібік
Тетяна Павлова*

Реформування освіти зумовлене багаторічним нагромадженням очевидних для всіх проблем. Передусім – неузгодженість змісту і результатів навчання між освітніми ланками, надлишковість знань, їх дублювання в різних предметах, перевантаженість другорядною інформацією та ін.

Таким чином, у сучасному варіанті відбувається упорядкування і раціональний розподіл тижневого навантаження на учня, предметна узгодженість по горизонталі у межах одного класу і по вертикалі – між освітніми ланками з опорою на досягнення дошкільного періоду дитинства; приведення у відповідність цілей освіти з вимогами до оцінювання результатів; узгодження вимірювальних методик з реальними можливостями учнів у співвіднесенні з часом, який виділяється на вивчення відповідного змісту.

Ці ознаки відображено в Державних стандартах початкової освіти, відповідних Програмах і підручниках.

Прикметною характеристикою нової ситуації є варіативність навчально-методичного забезпечення. Тобто вчителям, педагогічним колективам надається можливість його вибору залежно від їхніх професійних переваг.

Особливістю навчально-методичного комплекту «Я досліджую світ» авторів Н. Бібік, Г. Бондарчук є його спрямування на забезпечення стратегії Програми НУШ – 1 (розробленої під керівництвом О.Я. Савченко). Орієнтирами для підготовки НМК стали відгуки психологів, вчителів-експертів, опора на дані міжнародних моніторингових досліджень щодо якості початкової освіти.

НМК «Я досліджую світ» містить: підручник у 2-х частинах; робочий зошит у 2-х частинах; щоденник спостережень; атлас з контурними картами; діагностувальні завдання для формувального оцінювання; методичний посібник

для вчителя + календарно-тематичний план; інтернет-підтримка; електронна версія підручника; методична онлайн підтримка в формі авторських вебінарів.

У навчальному плані 4 класу передбачено додатково 1 годину для програми «Дизайн і технології». У змісті «Дизайн і технології» уперше в структурі «Я досліджую світ» виділено таку тематику: історія розвитку техніки; макетування об'єктів техніки; традиційні і сучасні технології виготовлення виробів.

У Типовій освітній програмі також посилено акценти щодо екологічної грамотності в структурі тем «**Людина і природа**»: учні вивчатимуть на місцевому матеріалі різноманітність неживої та живої природи, працю людей в різних галузях господарства.

Особливе місце відводиться таким результатам:

- гуманне ставлення до живих істот;
- прагнення до пізнання природи;
- розуміння практичної цінності природи як джерела існування людини;
- ціннісне і відповідальне ставлення до навколишнього світу
- безпосередня участь в природоохоронній діяльності.

Екологічне спрямування передбачає виявлення зв'язків між неживою і живою природою, залежність росту і розвитку рослин від світла, тепла, вологи; зв'язок зовнішнього вигляду тварин із середовищем проживання, способом живлення, захистом від ворогів. У змісті теми пріоритетними стають норми поведінки серед природи, участі в елементарній природоохоронній діяльності.

Особлива увага приділяється спостереженням за навколишньою природою під час подорожей-спостережень, краєзнавчих розвідок.

Оновлений зміст освіти потребує навчально-методичного комплексу, який зорієнтований на диференціацію навчального процесу, кожен із складників якого має становити комплекс взаємопов'язаних між собою частин. Як уважають дослідники і практики, підручник уповні самодостатня одиниця навчального процесу. Водночас вагомість і складність педагогічно керованого процесу в нових умовах потребують доповнення складниками, які дозволяють реалізувати компетентісний підхід у навчанні, забезпечити результативний компонент у співвіднесенні з вимогами до результатів освіти у системі їх ускладнення.

Зазначимо, що в презентованому підручнику забезпечено діалогічність, адресованість до учня, що має сприяти підвищенню інтересу та особистісному зануренню учня в зміст, усвідомленню ним навчального матеріалу.

Посильність, зацікавлення, орієнтація на пізнавальні потреби і можливості молодших школярів забезпечуються різними засобами. А саме: тексти підручника невеликі за обсягом, написані у формі діалогу; тим створюються передумови для осмисленого засвоєння змісту. Передбачено багатокomпонентні розумові й практичні дії учнів, які спрямовані на переробку інформації, застосування у нових умовах, що забезпечує реалізацію компетентісного підходу, дозволяє задіяти інноваційні педагогічні технології.

Якісні характеристики підручника

Підручник відповідає Типовій освітній програмі, у якій забезпечено наступність і перспективність між класами і циклами навчання;

- взаємоузгоджено цілі, зміст і результати освітнього процесу;
- чітко окреслено очікувані результати на завершення першого циклу початкової школи, вони є діагностичними, їх можна виміряти;
- пропонується зміст відповідає пізнавальним можливостям дітей, дає змогу за необхідності подолати розбіжності у їхніх досягненнях;
- надається можливість творчого використання вчителем програми і дидактичного інструментарію, залежно від умов навчання;
- добір дидактично-тематичного забезпечення зумовлюється індивідуальними можливостями учнів (рівень навченості, актуальних психічних станів, потреб, мотивів, цілей, тощо), тому вчителю надається можливість відповідно коригувати навчальний процес.

У підручнику зінтегровано такі освітні галузі: громадянську та історичну; соціальну і здоров'язбережувальну; природничу, технологічну.

Компетентнісний підхід – ключова ознака презентації змісту, процесу і результатів навчання в підручнику. Це передбачає забезпечення дослідницької активності учнів у вияві причиново-наслідкових зв'язків у природі і суспільстві, надання переваги знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

З урахуванням вимог Програми у кожній із змістових ліній у підручнику реалізовано такі результати:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ;
- створювати тексти, вироби, проекти;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших;
- брати участь у колективних справах, розв'язанні навчальних завдань; оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.;
- користуватися певними предметами.

До підручника включено ситуації, що передбачають організацію безпосереднього спілкування з об'єктами навколишнього світу, практичні дії з предметами, використання життєвого досвіду дітей, що розвиває високу пізнавальну активність учнів.

Складність **змісту** в підручнику в межах кожної теми нарощується, починаючи від включення одиничних конкретних фактів, явищ до засвоєння матеріалу, який вимагає встановлення доступних зв'язків, залежностей, відношень.

Операційне ускладнення завдань передбачає: просування учнів від уміння аналізувати об'єкти, формулювати одиничні судження про зв'язки й залежності,

що існують у соціальному світі, які можна безпосередньо спостерігати – до суджень, що вимагають розв’язання в логічному плані.

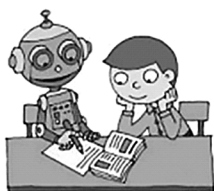
Наводимо приклади таких завдань:

Як змінилося життя людей після того, як було створено ці речі?

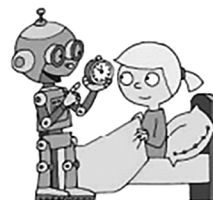

Пофантазуйте, яку працю зможуть замінити роботи.

Таке саме завдання отримали ваші однолітки у Великій Британії. Ось що вони написали.

Джо. Я думаю, що роботи будуть робити за нас усе, навіть домашні завдання. Роботи будуть слухатися нас і розмовляти, але в них не буде почуттів, як у людей.

Сабріна. Люди відкриють нові планети та будуть там жити. Діти матимуть роботів, які підкажуть їм, коли треба лягати спати і прокидатися.

З ким із дітей ви погоджуєтесь? Обміняйтеся своїми міркуваннями.

Розгляньте малюнки. Де використовують фольгу? Що виявилось для вас новим?

Таким чином, у ході керування розв’язанням учнями пізнавальних завдань принцип їх поступового ускладнення в змістово-операційному плані дозволить учителеві залучати в навчальний процес не лише завдання різних типів, а й різного ступеня складності.

У підручнику широко презентовано інноваційні технології навчання: виконання проєктних завдань типу «Створюємо екологічний календар»; розв'язання природничих задач, що являють собою проблемні пошукові завдання; моделювання і розігрування життєвих ситуацій.

Дидактичні вимоги до застосування методів і прийомів в курсі «Я досліджую світ» реалізуються на конкретних уроках.

Зазначимо: інтегрований урок потребує добору засобів навчання діяльнісного характеру, організації групових форм роботи з метою вироблення навичок взаємодії учнів під час виконання дослідницьких завдань, проєктів.

ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Задум: долучитися до відзначення міжнародних днів захисту природи; користуючись різними джерелами, створити в класі «Екологічний календар».

План виконання проєкту

1. Користуючись різними джерелами, доповнити екологічний календар.

Дата	Назва свята
1 квітня	Міжнародний день птахів
22 квітня	День Землі
5 червня	Всесвітній день охорони довкілля

2. Розподілити ролі щодо відзначення дат, накопичення інформації про їх зміст.
3. Презентувати результати спільної роботи.
4. Оформити і вивісити екологічний календар у вестибюлі школи.

Як рослини пристосувалися до життя в пустелі? Складіть розповідь, користуючись підказками на мал. 8.

Мал. 8. Пристосування рослин до недостатнього зволоження:
1 — довгий корінь; 2 — розгалужений корінь; 3 — м'ясисті листки;
4 — м'ясисте стебло; 5 — листки у вигляді колючок

У експериментальному варіанті виправдав себе такий алгоритм підготовки інтегрованого уроку:

- визначення цілей навчання;
- створення карти понять з інших предметів (асоціативної павутинки), з курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей;

- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Пропонуємо конкретизацію змісту, мети і видів діяльності учнів на кожному уроці з предмета «Я досліджую світ» в орієнтовному календарному плануванні.

Зазначимо, що залежно від можливостей довкілля, у зв'язку з відповідними календарними датами та сезонними явищами, рівня готовності учнів, їхніх запитів і потреб в пізнанні, учитель вносить зміни в запропонований план, організовує подорожі-спостереження, дослідницько-пізнавальні проєкти, екскурсії, краєзнавчі розвідки.

У методичному коментарі до кожного уроку вказано можливі дидактичні рішення, які слугують лише орієнтиром для вчителя і потребують творчого доповнення.